

Prefețe ale autorului

Iona¹

Prefețele scrise de autorii înșiși nu-și au rostul decât în măsura în care vin cu niște precizări de ordin documentar. Altfel, să încerci să spui – e prea lung. Și poate că ai și uitat.

Creația e bâlbăită în fața lui Dumnezeu. După ce a creat lumea în șase zile, el s-a simțit atât de epuizat, încât n-a mai putut mișca un deget. A mai apărut ceva nou de atunci? Iată un exemplu de epuizare divină.

Recitesc după câțiva ani Iona, cu un ochi rece, străin, și mă întreb: oare unde rămăsesem?

Iona, proorocul care a fugit din fața Cuvântului, a încăput în burta chitului, ca o scrisoare, în cutia poștală. Am găsit, poate din greșeală, scrisoarea. Am citit-o cutremurat și mi s-a părut c-o înțeleg. Am încercat s-o transcriu. Asta a fost tot.

După aceea am vrut să-l uit pe Iona. Ce s-a ales din mândra cetate Ninive, „mare înaintea lui Dumnezeu s-o străbați în trei zile de umblet“? Ce s-a ales de oamenii ei care s-au îmbrăcat în sac și s-au pocăit și nu i-a mai ajuns mânia de sus?

¹ Din Caietul Program al Teatrului Mic din București, stagiunea 1968-1969.

Am uitat absolut totul. Apelați la arheologie. Am fost întrebat dacă burta chitului simbolizează călătoria în cosmos sau singurătatea intrauterină. În ce măsură Iona e primul ori ultimul om? Dacă dau o accepție freudistă, mistică, politică ori cabalistică experienței acestui personaj? Și mai ales ce semnificație are gestul final și dacă nu e prea multă amărăciune și dacă nu mi-e milă de umanitate?

Nu pot să vă răspund nimic. Au trecut trei ani de când am scris tragedia. Totul mi se încurcă în memorie. Știu numai că am vrut să scriu ceva despre un om singur, nemaipomenit de singur. Cred că lucrul cel mai îngrozitor din piesă e când Iona își pierde ecoul. Iona era singur, dar ecoul lui era întreg. Striga: Io-na și ecoul răspundea: Io-na. Apoi nu a mai rămas decât o jumătate de ecou. Striga: Io-na și nu se mai auzea decât Io, Io în vreo limbă veche înseamnă: eu.

E tot ce-mi mai amintesc.

Marin Sorescu

Apă neîncepută

EXTEMPORAL DESPRE MINE²

Am renunțat de mult la ideea, de altfel prețioasă și oarecum comodă, că aș putea vorbi despre mine fără să mă pregătesc. De aceea mă observ cu atenție 25 de

² Text prezentat de autor la Seminarul de dramaturgie și teatologie Marin Sorescu, Deva, 1981 și publicat în revista „Vatra”, 20 aprilie 1981.

ore din 24 (ora în plus provine din economiile strămoșilor). Rezultatul observațiilor se concentrează în formă de extemporale despre mine – formula bruscă de verificare prin sondaj – și prin deranj – care are și avantajul că, limitând timpul, nu-mi lasă eul să divagheze în explicații de sine interminabile. M-am observat în aceste zile, poate mai înstrăinat de mine și mai înverșunat ca oricând.

Desigur – poezia mea în acest seminar de schelet dramatic, la o oră de teatru românesc, cu atâtea aparate Röntgen îndreptate asupra oscioarelor tremurânde, nu mă avantajează. Și nu-mi creează unghiul cel mai potrivit pentru efuziunile sufletești pe care le aștepti, poate. Voi spune doar că scheletul mișcă și pretinde că animalul dramatic e încă în formare – ceea ce pentru cei 45 de ani divulgați în public de Valentin Silvestru ca împliniți, aici înseamnă, îmi place să cred, o maturitate activă.

Ajung imediat și la teatru – subiectul acestui extemporal. (Tezele scrise le dați, mi se pare, dumneavoastră, iar notele le pune, nu știu cine – ministerul sau posteritatea – pe necitite sau de-a studiatelea, după care ne-o fi norocul, colectiv de data aceasta.)

Îmi place teatrul, în primul rând pentru că este o meserie; și, în al doilea rând, pentru că este o meserie IMPOSIBILĂ, având de-a face cu inspirația, care încă nu se știe ce este și care sector administrativ ori cerebralo-sufletesc trebuie s-o controleze și s-o aprobe. Când am început să scriu teatru, eram un naiv – și din cauza asta mi-au ieșit unele lucrări mai rotunde – ca

jucătorul improvizat care câștigă de prima dată – la nimereală – și după aceea se încapățânează să se prezinte la ruletă zi de zi, ruinându-se cu voluptate, dar antrenat. Simțind că încep să mă crispez, am trecut la piese istorice mutând propria dramă în crisparea unei epoci din secolul al XV-lea românesc. Căci am uitat să vă spun, dacă Iona și Paracliserul sunt eu – ca să parafrazez cunoscuta butadă – tot eu sunt și teatrul meu istoric. Și încă nu m-am terminat, întrucât trilogia începută – Răceala, A treia țeapă, amenință să devină tetralogie, prin intercalarea unei noi piese, Luptătorul pe două fronturi, scrisă și terminată din neputința de-a isprăvi-o pe cea de-a treia – anunțată de mult, Otrăvitorii de fântâni. Sunt fetele teatrului istoric – ca și ale unei istorii învălmășite, prea învălmășite uneori, care se lasă greu „prinsă” și, ca și nervosul Țepeș, nu stă la pozat. Ce vreau să spun cu aceste mărturisiri? Desigur, nu doresc să dau apă la moară celor care mă detestă din capul locului, irevocabil. Cu ei nu poate fi vorba de dialog și nici de monodrame ori tragedii colective.

Doresc să depun mărturie, din propria-mi experiență, atâta câtă este, că și teatrul „obiectiv” este, în mare măsură, expresia unei subiectivități – câteodată chiar feroce – și că trebuie să ne ținem de această subiectivitate ca alpinistul de firele de iarbă de pe marginea prăpastiei, pentru a păși cât mai sus. Căci în mod paradoxal – am mai afirmat asta – cu cât ești mai subiectiv, cu atât vezi că te întâlnești cu mai mulți inși. Există și o subiectivitate colectivă, care și ea trebuie cultivată.

Rămânând noi înșine și nefiindu-ne rușine că suntem așa cum suntem – câteodată și mai goi, și nemâncați, și în ploaie, și la răscruce de vremuri, vrăji și microbi –, interesăm mai mult umanitatea largă decât am interesa-o împrumutând întruna lucruri omologate aiurea și neriscând nimic cu mult-puținul nostru. Iată de ce, făcând din mine subiect ontologic și istoric, pot spune că, de fapt, nu-i vorba nicidecum de mine, ci e vorba de noi – cu permisiunea dumneavoastră.

E o doză mare de neliniște în teatrul pe care-l scriu, de anxietate chiar, un vuiet de întrebări puse și nerezolvate. I se pot aplica mai multe etichete, etichetele pot fi întoarse și pe dos, după un timp, după ce se mai șterge scrisul de pe ele. Țin mult la tripticul Iona, Paraclicerul, Matca, pentru că acolo m-am căutat cu mai multă îndărătnicie. Citite fără dialog, aceste piese pot deveni o carte de filozofie, pe care chiar intenționam să o scriu, în acel timp, ca tratat – și m-a luat teatrul pe dinainte. Teatrul și poezia. [...]

Este clar că cele mai dragi îmi sunt piesele pe care nu le-am terminat. Și sunt mort după piesele pe care n-o să le scriu niciodată. Am ciorne, scene, tablouri dintr-o altă viziune dramatică – n-o spun care. Mi-ar plăcea să scriu ceva care să-mi meargă la inimă și să intru în Academia Română nu pe bază de vârstă sau de doctorate, ci așa, dintr-odată – precum Caragiale, după ce – decedat cu tristețe – își pierduse orice speranță.

Nu, nu văd în teatru o rampă de lansare.

Nu, nu văd în teatru un mijloc lesnicios de a face literatură. Teatrul – alături de poezie și proză – este

însăși LITERATURA și merită aceeași atenție. Și fiind literatură, nu-ți aduce decât măcinare de creieri la morile când de apă, când de vânt – o măcinare din care, dacă nu se alege multă făină, oricum se alege praful de autor. Dar asta e și plăcerea lui, să se dăruiască morilor de apă și de vânt. Adică să viseze replici la păpuriș, cu speranța că păpurișul va deveni cândva hârtie, și aceasta se va publica gata scrisă, cu aceste replici, și cu problema penuriei mondiale rezolvată.

Știam că, pornind de la mine, o să ajung la restul lumii și la problemele cele mai acute. Cine pe cine înghite, unde s-a mai găsit o vână de petrol, unde dai și unde crapă. Așa mi se întâmplă întotdeauna.

Reîntorcându-mă la subiect, vă anunț cu tristețe că încă nu s-a izbutit să se despartă teatrul de dramaturgie. Eu am încercat, am fost ajutat – nu s-a putut. Și textele scrise s-au publicat, actorii le joacă, dumnea-voastră le discutați – eu ascultându-vă fac pe mortul (clasicul) –, s-a creat mișcarea și ea ne duce înainte. Aici a sunat clopoțelul, deci extemporalul s-a ter...